

Свириденко І.М.
кандидат педагогічних наук,
доцент ЖДУ імені Івана
Франка

ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

У навчанні іноземної мови студентів немовних спеціальностей ключовим є комунікативний підхід [1], який спрямований на формування у них навичок діалогічного мовлення, адже діалог – це і є комунікація. Такі вчені, як В.А. Бухбіндер, Н. Є Дмитренко, І.О. Зимня, І. К Іпатій, С.П. Кожушко, С.С. Коломієць, О. В.Кузик, А. І Петрова, Г.І. Ромашкіна, В.П. Скалкін, Л.В. Славгородська, О.Б. Тарнопольський, В.В. Черниш займалися питаннями формування навичок іншомовного діалогічного мовлення. У сучасній педагогічній науці діалогічне мовлення визначається як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Діалог складається із взаємопов'язаних реплік співрозмовників. Сукупність реплік, що характеризуються структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю. Діалогічна єдність є одиницею навчання діалогічного мовлення. Ми погоджуємося з думкою, що діалог – це основа творчого мислення, а розвиток діалектичності як компонента творчого мислення неможливий без діалогу. Викладачі іноземної мови немовних факультетів справедливо вважають, що навчання усного мовлення необхідно починати з діалогу, адже тоді іноземна мова постає як процес, як нова форма спілкування, і навчання починається із прагнення встановити комунікативний контакт з групою в цілому та з окремими студентами зокрема. Ми переконані, що саме у діалозі найповніше проявляються творчі здібності студента, адже проявляється критичність мислення особистості.

Розглянемо поняття діалогічне мовлення. Н.А. Сура зазначає, що у науковій літературі діалогічне мовлення – процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Діалогічне мовлення виконує такі

комунікативні функції: запиту інформації; повідомлення інформації; пропозиції (у формі прохання, наказу, поради); прийняття або неприйняття запропонованого; обміну судженнями, думками, враженнями; взаємопереконання; обґрунтування своєї точки зору. Кожна з вище згаданих функцій має свої специфічні мовні засоби і є доміантною у відповідному типі діалогу [4, с.77–78]. Вчена вважає, що залежно від провідної комунікативної функції, яку виконує той чи інший діалог, розрізняють функціональні типи діалогів.

С.Ю. Ніколаєва зазначає, що найпоширенішими є чотири основні типи діалогів: діалог-розширення; діалог-домовленість; діалог-обмін враженнями (думками); діалог-обговорення (дискусія) [3, с. 150].

Під час навчання іншомовного діалогічного мовлення ми також дотримувались методичних порад С.Ю. Ніколаєвої і навчали студентів: відповідати на запитання різних видів; ставити запитання різних видів; відповідати реплікою на репліку; вести розгорнутий діалог з опорою на діалог-зразок; вести розгорнутий діалог без опори; починати й підтримувати розмову у стереотипних ситуаціях спілкування; стимулювати співрозмовника на висловлювання; просити роз'яснень, додаткової інформації; вести бесіду у типових комунікативних ситуаціях; швидко реагувати на зовнішні стимули; демонструвати у бесіді іншомовну мовленнєву активність; у разі необхідності, ввічливо перервати бесіду і звернутися до співрозмовника по допомогу [3, с. 150].

Іпатій І.К. стверджує, що однією із найважливіших психологічних характеристик діалогічного мовлення є його ситуативність [2]. Ситуативним діалогічне мовлення є тому, що часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в якій воно здійснюється. Діалогічне мовлення завжди вмотивоване, воно впливає з бажання та потреби щось сказати, передати думки й почуття, воно зазвичай спонтанне, адже мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу значною мірою залежить від мовленнєвої поведінки партнера. Обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція

вимагає нормального темпу мовлення. Це й зумовлює спонтанність, невідповідність мовленнєвих дій [2].

Черниш В.В. розглядає два основні підходи до навчання діалогічного мовлення[5]. Перший підхід – «зверху вниз»– це прослуховування діалогу, який є зразком мовлення в певній ситуації, та створення подібних мовленнєвих ситуацій і відповідних діалогів. Другий підхід – «знизу вверх» – зорієнтований на попереднє засвоєння елементів діалогу(репліки); побудова діалогу відбувається самостійно, на основі запропонованої мовленнєвої ситуації. Ми вважаємо, що підхід “знизу вверх” є доцільнішим. У процесі розвитку мовленнєвих навичок студенти виходять на рівень понадфразової єдності, а згодом і діалогічної єдності. Засвоєння студентами нових видів діалогічних єдностей- це завдання навчання діалогічного мовлення. Підготовчим етапом формування навичок та вмінь іншомовного діалогічного мовлення студентів є навчання реплікування. З метою розвитку навичок іншомовного діалогічного мовлення студентів немовних факультетів, на нашу думку, доцільним є використання проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови [4]. Проблемна ситуація – це інтелектуальне ускладнення, при якому суб’єкту бракує досвіду та знань для розв’язання поставленої задачі, що в свою чергу спонукає людину до пошуку альтернативних варіантів вирішення проблеми. Вона містить складне теоретичне і практичне питання, яке вимагає детального дослідження, вивчення, аналізу у співвідношеннях з певними умовами і обставинами, які створюють ту чи іншу ситуацію [3; 4]. Застосовуючи проблемно-орієнтовані завдання на немовних факультетах ми підвищуємо ефективність навчального процесу та досягаємо більш високих результатів. Робота над проблемними ситуаціями дає можливість студентам немовних факультетів активізувати розумово-мовленнєву діяльність, добре засвоювати новий матеріал. Проблемні ситуації спрямовані на розвиток діалогічного мовлення, тобто формування готовності вирішувати комунікативні завдання в різних ситуаціях навчального, соціально-побутового та культурного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко Н.Є. Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів на заняттях з англійської мови / Н. Є. Дмитренко, А. І. Петрова // Іноземні мови. – 2017. – № 3. – С. 23-29.
2. Іпатій І.К. Формування навичок діалогічного та монологічного мовлення. – [Електронний ресурс]/І.К Іпатій, О.В. Кузик. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ipatyi-i-k-kuzik-ov-formuvannya-navichok-dialogichnogo-ta-monologichnogo-movlennya/>
3. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов. – К.: Ленвіт, 2008. – 285 с.
4. Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно орієнтованому спілкуванню іноземною мовою. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського НУ ім. В. Даля, 2008. – 126 с.
5. Черниш В.В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу/В.В. Черниш // Іноземні мови, 2012. т.№ 4.- С.11-27